

Philipp Reimer, Verfahrenstheorie. Ein Versuch zur Kartierung der Beschreibungsangebote für rechtliche Verfahrensordnungen, 2015, σ. 573, Mohr Siebeck.

Ο συγγραφέας, με το παρουσιαζόμενο έργο, το οποίο αποτελεί, με ελάχιστες αλλαγές, τη διατριβή επί υφηγεσία που εκπόνησε στο πανεπιστήμιο του Freiburg, θέτει σαν σκοπό του τη διαμόρφωση μιας θεωρίας της διοικητικής διαδικασίας, ως ενός ανεξάρτητου, παρατηρητικού επιστημονικού κλάδου, με αντικείμενο της παρατήρησης τις κοινές, θεμελιώδεις δομές των συνόλων διαδικαστικών διατάξεων. Το διαδικαστικό δίκαιο συλλαμβάνεται ως το σύνολο των κανόνων που διέπουν τις ενέργειες των κρατικών οργάνων, τα οποία διεξάγουν τη διαδικασία. Επιλέγεται, δηλαδή, ένας ορισμός της διαδικασίας που θα περιγράφει μια πραγματικότητα, συνιστάμενη στη διαδοχή ενεργειών, παρά θα ταυτίζεται με νομοθετικούς ορισμούς της διαδικασίας περιλαμβανόμενους σε κώδικες διοικητικής διαδικασίας ή δικονομίας. Έτσι, καθίσταται σαφές ότι επίκεντρο της μελέτης αποτελεί η δράση οποιασδήποτε κρατικής αρχής, που μπορεί να είναι δικαστήριο, διοικητική αρχή, ο νομοθέτης ή η κανονιστικώς δράσα διοίκηση, όργανο της οποίας εκτελεί διαδικαστική ενέργεια. Από το συγγραφέα σημειώνεται ότι όσοι είναι επιφορτισμένοι με τη θέσπιση κανόνων διαδικασίας, αντιμετωπίζουν ένα καθήκον θέσπισης ρυθμίσεων, που είναι ανεξάρτητο από το είδος της υπό ρύθμιση διαδικασίας. Υποστηρίζεται, δε, σχετικώς, ότι τα σύνολα κανόνων διαδικασίας είναι, από την άποψη της δομής και της διάρθρωσης, μεταξύ τους συγκρίσιμα. Αναφέρεται, επίσης, ότι η παραλληλία των διατάξεων που περιλαμβάνονται στα σύνολα διαδικαστικών κανόνων έχει ήδη οδηγήσει στη σκέψη περί δημιουργίας ενιαίου δικαίου της διαδικασίας, όμως υπό την έννοια, περισσότερο, της συστηματικής περιγραφής ισχυρότων κανόνων, παρά του γενικού προβληματισμού επί της θέσπισης τέτοιων.

Η προτεινόμενη θεωρία φιλοδοξεί να αποτελέσει έναν τομέα γνώσης και αναστοχασμού, ενταγμένο στον επιστημονικό χώρο της διοικητικής διαδικασίας, διαφοροποιούμενο, όμως, ως προς τον τρόπο που θα προσεγγίζει το φαινόμενο της διοικητικής διαδικασίας: η προσέγγισή του δεν θα γίνεται μέσα από την οπτική της συστηματικής παρουσίασης της δογματικής συγκεκριμένων συνόλων διαδικαστικών κανόνων, ούτε μέσα από την οπτική της εμπειρικής – κοινωνιολογικής παρουσίασης, ή της νομιμοποιητικής, ή της ψυχολογικής διάστασης της διεξαγωγής της διαδικασίας. Αντιθέτως, μέσα από την οπτική ενός εξωτερικού παρατηρητή - και όχι των εμπλεκόμενων μερών – η προτεινόμενη θεωρία θα περιλαμβάνει την περιγραφή του ορίζοντα νοημάτων και το λειτουργικό συσχετισμό τεθειμένων κανόνων με ιδεατούς κανόνες, μέσα από τη σύγκριση και την αποτίμηση. Προς τούτο, από την περιοχή της δογματικής, αξιοποιήσιμα κρίνονται σχήματα σαν αυτό των σκοπών της διαδικασίας, που χρησιμοποιούνται για την εξέταση υφισταμένων συνόλων διαδικαστικών κανόνων από την άποψη της αποτελεσματικότητας και της ορθολογικότητάς τους, και των αξιωμάτων της διαδικασίας, που χρησιμοποιούνται για την εκτίμηση επιμέρους διατάξεων της διαδικασίας. Με τη σύλληψη και διαμόρφωση του επιπέδου περιγραφής των προς σύγκριση συνόλων διαδικαστικών κανόνων, η δικαιοσυγκριτική διαδικασία αποκτά ενότητα, η δε σύγκριση παύει να διεξάγεται μεμονωμένα στο επίπεδο της εφαρμογής των κανόνων, αλλά διανοίγεται η δυνατότητα σύγκρισης ποικιλίας διαδικαστικών κανόνων μεταξύ τους (π.χ. διαφορετικού τόπου, χρόνου ή τύπου). Στόχος καθίσταται η εκπόνηση εννοιολογικών εργαλείων για την περιγραφή των απαιτούμενων ρυθμίσεων, και των ιδεατών λύσεων ως προς την επιλογή αυτών, με αντιπαραβολή και αποτίμηση εναλλακτικών εκδοχών

ρύθμισης. Τούτο δε μέσα από την ανάλυση, μεταξύ άλλων, και των προλήψεων του νομοθέτη και του εφαρμοστή του δικαίου, καθώς και την αποτύπωση των προσδοκιών για τους κανόνες που πρόκειται να τεθούν.

Κατά το συγγραφέα, το θεωρητικό σύστημα της διαδικασίας θα πρέπει να προσεγγίζει τα επιμέρους θέματα του διαδικαστικού δικαίου με πυλώνες: α) το δίκαιο της αρχιτεκτονικής της διαδικασίας, που αφορά στα υποκείμενα, τα οποία καλούνται να δραστηριοποιηθούν βάσει των οικείων κανόνων, υπό την έννοια των αποδεκτών αυτών. Εδώ η εστίαση γίνεται τόσο στην οργανωτική εκείνη ενότητα, που καλείται, βάσει των κανόνων της διαδικασίας, να αναλάβει τη διενέργεια των βημάτων της διαδικασίας, όσο και στα φυσικά πρόσωπα που ενεργούν στο όνομα της αρχής (δικαστικοί λειτουργοί, δημόσιοι υπάλληλοι, κτλ.), με μέριμνα ακόμα και για το κανονιστικό πλαίσιο του αποκλεισμού ή της εξαίρεσης φυσικών προσώπων, β) το δίκαιο της εξέλιξης της διαδικασίας, με την έννοια των επιμέρους σταδίων της διαμορφούμενης διοικητικής διαδικασίας, των προϋποθέσεων για τη μετάβαση σε καθένα από αυτά, των επιλεγόμενων συνεπειών της παράλειψης μετάβασης και της εσφαλμένης διεξαγωγής. Εξ απόψεως τυπολογίας, προτείνονται σχετικά πέντε (5) βασικοί – μη αποκλειστικοί - λειτουργικοί τύποι εξέλιξης της διαδικασίας, ήτοι αυτοί της απόκτησης πληροφοριών, της συμπερίληψης άλλων προσώπων, της απόφασης, της γνωστοποίησης της απόφασης και της τεκμηρίωσης της διαδικασίας, και γ) το δίκαιο των συμμετεχόντων στη διαδικασία, από την οπτική της νομικής τους θέσης και των απαιτήσεων με τις οποίες βρίσκονται αντιμέτωποι για την έγκυρη διεξαγωγή των ενεργειών τους στο πλαίσιο της διοικητικής διαδικασίας. Η νομική θέση των συμμετεχόντων δύναται να αναλυθεί με σημεία αναφοράς το ρόλο του συμμετέχοντος (π.χ. του έχοντος την πρωτοβουλία για τη διοικητική διαδικασία, ή του ενδιαφερομένου), τους ενδεχόμενους κανόνες σχετικά με την κτήση και την απώλεια της ιδιότητας του συμμετέχοντος, και τις συνήθεις απαιτήσεις του διαδικαστικού δικαίου έναντι των συμμετεχόντων (π.χ. απαίτηση ικανότητας δράσης προς παραγωγή έννομων αποτελεσμάτων).

Το έργο του Philipp Reimer είναι ιδιαίτερα χρήσιμο για το νομοθέτη, καθώς τον εξοπλίζει με μια σειρά εννοιολογικών εργαλείων και ένα μηχανισμό σκέψης δομημένο επί αυτών, προς διαμόρφωση συστημάτων κανόνων που να διέπουν τη διοικητική διαδικασία με έμφαση στη λειτουργικότητα. Ταυτόχρονα, το παρουσιαζόμενο έργο προκαλεί και τον εφαρμοστή του δικαίου σε μια θεώρηση της διοικητικής διαδικασίας που υπερβαίνει την ενασχόληση με τα τοπικά, χρονικά ή τα κατά κλάδο χαρακτηριστικά των σχετικών κανόνων· η θεώρηση αυτή δύναται να τον επηρεάσει, κατά την «επιστροφή» του στο χώρο της δογματικής, ως προς την ερμηνεία των κατ' ιδίαν διαδικαστικών διατάξεων.

Νίκος Πενίδης, Δ.Ν., Πρωτοδίκης Δ.Δ.